

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE ARTE DIN BUCUREȘTI

FACULTATEA DE ARTE DECORATIVE ȘI DESIGN

CĂMAȘA, O IMAGINE CÂT O MIE DE CUVINTE

TEZĂ DE DOCTORAT

Coordonator:

Prof. Univ. Dr. Rucsandra Popp

Doctorand:

Dana Lăcrămioara Nicolici Crișan

2024

Cuprins

1. Argument	3
2. Istoria cămășii, din Antichitate și până astăzi	13
3. Genul exprimat prin costum	54
4. Momente de egalitate a imaginii celor două genuri sau de mimetism în a doua jumătate a secolului XX. Haine unisex. Haine la fel	59
5. Cămașa, element vizual utilizat de artiștii contemporani. Abordări artistice	65
6. Temele de stimulare a creativității de la UNArte	91
7. Modalități prin care designerii contemporani au creat cămașa. Abordări stilistice ...	104
8. Cămașa tradițională românească și curentul fauvist	136
9. Pătrunderea elementelor folclorice românești în moda sfârșitului de secol XX, începutul secolului XXI	143
10. Cămașa tradițională românească la ea acasă	153
11. Cămașa printre picturile de la Centrul Pompidou din Paris	155
12. Identificarea simbolurilor vechi ale cămășii în spațiul cultural românesc. Cămașa ciumei	159
13. Culorile cămășii în context politic și istoric	165
13.1. Cămășile albe și atacul de la Mărășești	166
13.2. Cămășile roșii ale lui Giuseppe Garibaldi	167
13.3. Cămășile negre ale lui Benito Mussolini	173
14. Negrul și cămașa	181
15. Albul și cămașa	185
16. Cămășile opresiunii	188
16.1. Cămașa robului sau cămașa Osnaburg	188
16.2. Cămașa de forță	194
17. Concluzii	203
18. Cămașa, o imagine cât o mie de cuvinte. O explorare avangardistă	204
19. Cuvinte cheie	222
20. Bibliografie	225
21. Credite foto	229

Cuvinte cheie

Amidonare	Epocă	Peplum
Art Nouveau	Fashion	Prêt-à-porter
Artă experimentală	Fauvism	Raion
Avangardă	Interdisciplinaritate	Redingotă
Baroc	Gazar	Renaștere
Breton	Gigot	Restaurare
Bubu	Guler mandarin	Rococo
Cămașă de forță	Haute couture	Romantic
Cercetare	Hermină	Sari
Chimono	Hijab	Serpentină
Chiton	Hippie	Smoching
Contemporan	Ie	Tarkhan
Crinolină	Incursiune	Togă
Cubism	Jabou	Tunică
Dandy	Les Incroyables	Turnură
Deconstructivism	Les Merveilleuses	Tuxedo
Designer	Minimalism	Unisex
Deux-pièces	Monogramă.	Veșmânt
Eleganță	Nailon	Xilon
Emancipare	Osnaburg	

Rezumat

Tema de cercetare *Cămașa, o imagine cât o mie de cuvinte* pleacă de la descoperirea nenumăratelor și surprinzătoarelor forme sub care am găsit **cămașa**, dar mai ales datorită tulburătoarelor emoții pe care le transmite prin apropierea de trupul uman. Această cercetare s-a conturat încă din anii studenției în cadrul Facultății de Arte Decorative și Design, de la UNArte, unde, prin prisma experimentelor realizate, m-am întrebat sub câte forme poate exista aceasta piesă vestimentară și ce direcții ar putea lua acest veșmânt în secolul XXI.

Teza se desfășoară pe câteva capitole care urmăresc analiza cămășii din punct de vedere istoric, influența sa în arta modernă și în modă, dar și roluri mai puțin cunoscute pe care aceasta le-a îndeplinit de-a lungul timpului.

În capitolul despre *Istoria cămășii, din Antichitate și până astăzi*, studiez traiectoria acestui veșmânt. Viața cămășii de astăzi, în toate contextele ei, a fost determinată și influențată de parcursul pe care omenirea l-a înregistrat. Cămașa reflectă evoluția, traiectoria și comportamentul social din toate timpurile. Transformarea ei s-a produs în tandem cu transformarea noastră. De-a lungul secolelor, ființa socială a îmbogățit-o stilistic, iar acest lucru a coincis cu evoluția tehnologică a țesăturilor, dar și a posibilităților de confecționare. Cămașa a îmbrăcat multiple roluri, prin prisma codurilor și a standardelor societăților vechi și noi, determinate de dorința individului de a-și construi o identitate vizuală care să transmită mai mult sau mai puțin propria realitate. *Cămașa* suntem noi, iar ca produs, o extensie care ne reprezintă.

Capitolul pe care l-am intitulat *Genul exprimat prin costum* alături de cel în care surprind *Momentele de egalitate a imaginii celor două genuri în cea de-a doua jumătate a secolului XX*, amintesc de perioada în care au apărut hainele unisex, reflectând schimbările sociale, politice și ideile de frumusețe. De la perioada paleolitică până în prezent, costumele au reflectat diferențele între bărbați și femei, adaptându-se idealurilor și schimbărilor din societate. Moda a evoluat odată cu revoluțiile și schimbările de mentalitate, reflectând emanciparea femeilor și schimbările în stilurile de viață în general.

În capitolul în care cămașa este elementul vizual utilizat de artiștii contemporani, explorez abordările artistice ale acestui veșmânt ca element vizual în operele lor. Acest obiect vestimentar devine un simbol plastic în instalații, aranjamente ambientale și multiple

compoziții artistice, precum și un instrument puternic de comunicare vizuală în arta contemporană, contribuind la diversitatea și complexitatea expresiei artistice. Artiștii precum Oki Sato (Nendo), Kaarina Kaikkonen, Diller Scofidio + Renfro, Kari Anne Helleberg Bahri, John Kirchner, Tom Burr, Allan și Ellen Wexler, Philippe Soussan și Ana Lupaș, au atribuit cămășii rolul de mesager în demersul lor creativ, iar acest obișnuit obiect vestimentar a contribuit cu propria sa încărcătură emoțională la transmiterea mesajului.

Câteva din nenumăratele experimente de atelier ale mele, alături de a altor colegi în calitatea noastră de studenți în cadrul departamentului de Modă al Facultății de Arte Decorative și Design le prezint în capitolul *Temele de stimulare a creativității de la UNArte*.

Modalități prin care designerii contemporani au creat cămașa este un alt capitol în care prezint analiza abordărilor stilistice ale acestora. Numeroși creatori de modă și-au exprimat propria viziune despre cămașa de damă sau bărbătească, realizând-o în diferite croiuri și culori, folosind materiale textile dintre cele mai diverse, însă preocuparea constantă și preferențială au avut-o și o au pentru cămașa albă. Această piesă vestimentară hipnotică a scos la lumină spiritul lor creativ. Deși cămașa albă a fost asociată inițial cu un aer conservator și sobru, designerii au reușit să-i ofere o interpretare modernă, adaptând-o la tendințele actuale, oferindu-i un aer sofisticat și contemporan. Ea a dominat podiumurile, atât în secolul XX, cât și în secolul XXI, și se poate spune că acum mai mult ca niciodată. Clasică sau avangardistă, cămașa a comunicat și comunică atemporalitate, eleganță și farmecă cu prezența. Pe un simplu umeras, ea *este*, iar când e îmbrăcată, *devine* o stare, o imagine, un întreg.

Cămașa tradițională românească și curentul fauvist este capitolul în care vorbesc despre prezența acestui obiect vestimentar în lumea artelor plastice, unde tradiția și modernitatea se întrepătrund uneori, rezultând opere de artă remarcabile, care traversează timpul și spațiul. Henri Matisse, un maestru al curentului fauvist, dar și liderul acestuia, a reușit să surprindă echilibrul dintre cele două concepte, prin celebra sa pictură *La Blouse roumaine*.

Pătrunderea elementelor folclorice românești în moda sfârșitului de secol XX, începutul secolului XXI este capitolul în care prezint cămașa tradițională românească ca sursă de inspirație pentru tendințele actuale din modă. Preluarea cămășilor tradiționale, ca sursă de inspirație pentru stilurile contemporane, indică evoluția creativă în modă. Portul tradițional are eleganță atât în contextul comunității și al regiunii căreia îi aparține, cât și în stilurile vestimentare contemporane. În capitolul *Cămașa tradițională românească la ea acasă*, fac o scurtă prezentare a iei, ce reprezintă piesa centrală a costumului popular românesc, realizată cu

măiestrie de femeile din diferite regiuni ale țării. Ea a avut și are o mare însemnătate în cultura noastră, fiind un veșmânt de patrimoniu și de identitate culturală, ce poartă pe ea simboluri cu o mare încărcătură spirituală.

Cămașa printre picturile de la Centrul Pompidou din Paris este capitolul în care fac o analiză a expoziției *La traversée des apparences* de la Centrul Pompidou din Paris, organizată în perioada 24 ianuarie – 22 aprilie 2024, ce a adus în prim-plan conexiunile dintre creațiile de modă și operele de artă modernă. Am găsit cămașa printre cele 17 creații vestimentare create de designeri de modă contemporani renumiți, în dialog cu alte 17 opere de artă modernă ale artiștilor celebri din secolul XX și XXI. Expunerea a pus în valoare ambele producții artistice și a vorbit despre unitatea stilistică ce se regăsește în picturile, sculpturile, mobilierul și veșmintele create în fiecare moment. Perechile au fost alcătuite în maniere diverse, în funcție de curent artistic, cromatică sau starea de spirit transmisă de cele două lucrări și au adus în prim-plan interacțiunea dintre artă și modă și a subliniat faptul că moda se poate încadra în artă.

Culorile cămășii în contextul istoric și politic este capitolul în care cercetarea cămășii m-a adus într-un punct mai puțin așteptat de mine, și anume, implicarea ei în contextul politic începând cu secolul al XIX-lea. Dorința de schimbare politică a făcut ca grupările să adopte, pe lângă ideologii, un element vizual ușor recognoscibil: cămașa. Din punct de vedere vestimentar, aceasta a fost investită cu rolul de a indica apartenența politică. Pentru că este o piesă îmbrăcată pe partea superioară a corpului, constituind punctul central din punct de vedere vizual, cămașa a putut transmite mai ușor apartenența.

Negrul și cămașa precum și Albul și cămașa, sunt capitolele în care vorbesc despre mesaje și rolurile acestor culori în asociere cu cămașa de-a lungul timpului precum și despre eleganța sau mesajele acestora în secolul XXI, căci indiferent de registrul stilistic abordat, de la rigoarea minimalismului, la încărcătura barocă sau surpriza deconstructivistă, cămașa albă sau neagră rămâne un element prezent și durabil în garderoba noastră.

Identificarea simbolurilor vechi ale cămășii în spațiul cultural românesc este capitolul în care vorbesc despre *Cămașa ciumei*, în timp ce în capitolul *Cămașile opresiunii* am cuprins subcapitolele *Cămașa robului sau Cămașa Osnaburg* și *Cămașa de forță*. Aceste cămăși mai puțin obișnuite prezente de-a lungul timpului, transcend conceptul de simple articole vestimentare, fiecare în parte fiind mărturii ale evoluției noastre.

În concluzie, cămașa în mâinile artiștilor din secolele XX și XXI, a fost un mijloc de exprimare în compozițiile lor avangardiste. Ei au reușit să o introducă cu succes în arta

modernă. Arta experimentală, deconstructivismul și performing-ul au făcut parte din viața cămășii, încărcând-o astfel cu însușiri și cu semnificații noi. În calitate de element integrat în compoziții, ea a transmis mesaje, dar și emoțiile conferite de legătura sa cu trupul uman. Prin intermediul lucrărilor în care s-a regăsit, cămașa a dovedit că este mai mult decât un obiect vestimentar. Ea a fost transformată într-un semn plastic plin de profunzime și capabil să transmită emoție artistică.

În moda contemporană, cămașa este un produs omniprezent, iubit de toți designerii, câțiva dintre aceștia aducându-i un omagiu prin creațiile lor. Gianfranco Ferré a dedicat un capitol important acestui veșmânt, incluzând-o în toate colecțiile sale. Marele *geniu creativ* al modei a tratat cămașa atât de personal, încât a oferit și un nume fiecăreia. Un alt designer îndrăgostit de acest veșmânt este Carolina Herrera. Ea a creat și purtat cămașa în toată cariera sa. Cămășile, mereu prezente în colecțiile sale, au confirmat-o și au transformat-o într-un mare designer al acestui produs.

Alături de Gianfranco Ferré și de Carolina Herrera, care și-au dedicat cariera acestui veșmânt, și designeri de renume precum Viktor & Rolf, Yves Saint Laurent, Maria Grazia Chiuri, Comme des Garçons, Thebe Magugu sau Karl Lagerfeld au reușit să confere cămășii forme inovative și elegante, încadrate perfect în moda contemporană.